

**A helyi hulladékgazdálkodási tervek készítésével kapcsolatos
anomáliák**

Előadó: Kaleta Jánosné
PROGRESSIO Mérnöki Iroda Kft

Elhangzott: A MTESZ Veszprémi Megyei Szervezete által szervezett
Országos Környezetvédelmi Konferencián, 2006. szeptember 19.

A hulladékgazdálkodási terveket –területi, helyi, egyedi-, az elmúlt években kampány jelleggel, a jogkövetői magatartásnak megfelelően elkészítettük. A területi és az egyedi terveket az arra kötelezettek teljes mértékben megalkották. **A helyi tervek összeállítása az ország területén a KvVM adatszolgáltatása szerint 2005. február 28. –i állapot szerint 67%-os teljesítéssel megtörtént. Meggyőződésem, azóta ez az arány lényegesen nőtt.**

A hulladékgazdálkodási tervek elkészítésének jogszabályi kényszere időszerű volt és nehézségek ellenére hallatlan nagy előnyt jelent. A köztudatban ugyanis létjogosultságot nyert az a szemlélet, hogy a hulladékok kezelése és az azokkal való gazdálkodás mindennapjaink része. Mindezek előrebocsátása mellett az elkövetkező időszakban a további felkészülésre teszek segítő észrevételeket.

Előadásomban elsősorban a helyi hulladékgazdálkodási tervek készítésével és használatával kapcsolatos néhány anomáliára szeretném felhívni a figyelmet, abban a reményben, hogy a következő tervek már sokkal inkább a helyi környezetgazdálkodási stratégiát szolgálják.

Milyen a helyi hulladékgazdálkodási tervek megítélése

A tervek készítését az arra kötelezettek, mint jogszabályi kötelmet általánosságban teljesítették, azonban a tényleges használatuk az önkormányzati munkában nem nyert, vagy ha árnyaltan szeretnék fogalmazni nem igazán nyert létjogosultságot.

Miben látom ennek az okát? Természetesen csak a saját tapasztalatom alapján próbálok erre a bonyolult kérdésre választ adni, mely koránt sem lehet teljes.

A kérdés megválaszolása előtt indokoltnak tartom azoknak az általam önkényesen meghatározott céloknak a felvetését, melyek megalapozzák a helyi hulladékgazdálkodási tervek stuktúrájának újragondolását. A céloknak elsősorban, a gyakorlati végrehajtást kell szolgálni. **Az elmúlt évek önkormányzati tapasztalatát is felhasználva kiemelem a következő elvárásokat:**

- **érvényt kell szerezni a jogszabályalkotói szándéknak,**
- **élő és a gyakorlatban használható tervek szülessenek, (ne csak kipipálják, a határozat elfogadása után),**
- **legyen áttekintésük az önkormányzatoknak a településükön a valós hulladékgazdálkodási helyzetről,**

Hogyan lehet ezeknek az elvárásoknak megfelelni?

A kérdések megválaszolása előtt a jogszabályi összefüggésekre, mint a környezetet alakító és befolyásoló intézkedési rendszerre térek ki.

Az országos és helyi szabályozás hierarchiája együtt alakítja ki egy adott önkormányzat területén hatályos normákat, melyek megszabják a helyi testület cselekvési irányait, lehetőségeit, továbbá lehetővé teszik a jogszabályok érvényre juttatását. A jogszabályok megteremtik továbbá a cselekvés intézményi hátterét, melyeket azonban a végrehajtó kreativitásával kell megtölteni. A végrehajtó kreativitását mindig az emberi tényező határozza meg, így a környezeti tudatosságnak döntő szerepe van.

Mindezekből következik, hogy **a hulladékgazdálkodási terv sajátos tervezési rendszer, melyet be kell építeni a jogszabályi hierarchiába, a megfelelő hulladékkezeléssel**

kapcsolatos fogalmak értelmezése mellett, megvalósítva a terv világos és áttekinthető szerkezetét.

I. Hulladékgazdálkodás megalapozásának jogszabályi kapcsolatrendszere:

- Önkormányzati törvény (1990. évi LXV. tv.)
helyi rendeletalkotás környezetet érintő kérdésekben
- Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. tv.)
környezetvédelmi program készítés
- Hulladékgazdálkodásról szóló törvény (2000. évi XLIII. tv.)
hulladékgazdálkodási terv készítés

Környezetvédelmi program célja:

- Környezet-állapot feltárása ⇒ alapállapot megismerése ⇒ környezeti értékek, problémák, konfliktusok meghatározása.
- Helyzetelemzés (környezeti leltár) ⇒ rendezési tervben (területfejlesztés a feltétel és korlátrendszer kialakítása).
- Környezet-minőség javítására irányuló programkészítés. (Hulladékgazdálkodás, mint egyik problémakör.)

A hulladékgazdálkodási tervek legfontosabb tartalmi elemei:

- a keletkező, hasznosítandó vagy ártalmatlanítandó hulladékok típusai, mennyisége és eredete;
- a hulladékkezeléssel kapcsolatos alapvető műszaki követelmények;
- az egyes hulladéktípusokra vonatkozó speciális intézkedések;
- a hulladékok kezelésére alkalmas kezelőtelepek és létesítmények, a kezelésre felhatalmazott vállalkozások;
- az elérendő hulladékgazdálkodási célok;
- a kijelölt célok elérését, illetve megvalósítását szolgáló cselekvési program:
 - a hulladékok kezelésének (begyűjtésének, szelektálásának, szállításának, ártalmatlanításának és hasznosításának) racionalizálását elősegítő intézkedések meghatározása,
 - végrehajtásuk sorrendje és határideje,
 - a megvalósításhoz szükséges eszközök, megfelelő előkezelő, ártalmatlanító és hasznosító eljárások, berendezések és létesítmények meghatározása,
 - becsült költségek.

A hulladékgazdálkodási tervek tematikája sokkal bonyolultabb, mint a fentiekben összefoglaltam, ezért a kész tervek nehezen kezelhetők, vagy nagyon leegyszerűsített formában íródtak.

A települési környezetvédelmi és a helyi hulladékgazdálkodási terveket megelőzően az önkormányzatoknak a települési hulladék kezelésével kapcsolatosan **más rendeletalkotási kötelezettségeik is voltak és vannak, így pl**

- **helyi költségvetési rendelet;**
- **a közszolgáltatások díját meghatározó rendeletek;**
- **köztisztasági rendelet.**

Tehát ilyen értelemben egy újabb feladattal bővült az önkormányzatok feladatlistája, melynek általában anyagi vonzata is volt.

A 3143 helyi önkormányzat döntő többsége közszolgáltató létrehozásával, tulajdonlásával, vagy támogatásával végezteti a hulladékgazdálkodással kapcsolatos feladatait. Ebből következik, hogy **a települési önkormányzatok gyakorlatilag rábízák a települési hulladékokkal kapcsolatos feladatokat a közszolgáltatókra.** A közszolgáltató aktivitása meghatározza a település hulladékgazdálkodását.

II. Fogalom meghatározások.

Az együttgondolkodás érdekében felidézem a települési hulladék fogalmát:

Települési szilárd hulladék:

- háztartási hulladék: az emberek mindennapi élete során a lakásokban, valamint a pihenés, üdülés céljára használt helyiségekben és a lakóházak közös használatú helyiségeiben és területein, valamint az intézményekben keletkező,
- közterületi hulladék: közforgalmú és zöldterületen keletkező,
- háztartási hulladékhoz hasonló jellegű és összetételű hulladék: gazdasági vállalkozásoknál keletkező – külön jogszabályban meghatározott –veszélyesnek nem minősülő szilárd hulladék.

Települési folyékony hulladék:

a szennyvízelvezető hálózaton, illetve szennyvíztisztító telepen keresztül el nem vezetett szennyvíz, amely

- emberi tartózkodásra alkalmas épületek szennyvíztároló létesítményeinek és egyéb helyi közműpótló berendezéseinek ürítéséből,
- a nem közüzemi csatorna- és árokrendszerekből, valamint
- a gazdasági de nem termelési, technológiai eredetű tevékenységből származik.

A fogalom meghatározásokat azért is fel kell idézni, mivel az egyes fogalmak alkalmazása egyes felügyelőségeken, de a szakértők között is eltérő, pl a folyékony hulladék fogalma.

III. A hulladékgazdálkodási tervek áttekinthetősége.

Nyilvánvaló, hogy a tematika készítői a három lépcsős terv azonos tematikáját azért találták ki, hogy az összesítés akár helyi, akár országos szinten elvégezhető legyen. Ez így nagyon helyes elképzelés volt. Azonban talán kicsit korai volt. Tapasztalatom alapján, **a jelenlegi tervek nehezen kezelhetők, áttekintésük fegyelmet és hosszú időt igényel.** Meggyőződésem, hogy egyszerűbb és a helyi érdekeket jobban szolgáló tervekre van szükség.

Mi a megoldás? Hogyan lehet a jelenlegi helyzeten javítani?

- 1.) **Tudatosítani kell az önkormányzatokkal a tervkészítés fontosságát, kiemelve azokat az előnyöket, melyek a javukat szolgálják, és munkájukat segítik.** Ennek érdekében javasolt újragondolni a tervkészítés folyamatát. Ehhez célszerűnek látszik a jelenlegi hulladékgazdálkodási tervkészítés tematikájának, teljes átdolgozása, konkrétan fogalmazva, a ma nehezen kezelhető és többféleképpen értelmezhető tematika megváltoztatása. Megfelelő terv birtokában sokkal könnyebben lehetne rendet tartani a településeken.
- 2.) **A tervkészítéshez nincsenek adatok az önkormányzatoknál.** Az önkormányzat általában két közszolgáltatóval megkötö a közszolgáltatói szerződést. Általában ezzel ki is merül a gyakorlati munka. A saját intézményeikben adatok esetlegesen csak a

veszélyes hulladékaikat bevalló intézményeknél vannak. Tehát az adatszolgáltatás bizonytalansága több téves következtetést eredményezhet.

- 3.) **A tervnek az önkormányzat egész területére kellene vonatkozni**, mintegy át kellene tekinteni a település, vagy településcsoport területének hulladékgazdálkodási állapotát. Természetesen ezzel a szemlélettel, módosítással a tervek ténylegesen helyi a település egészére nyújtanának konkrét és átfogó ismereteket. A regionális felügyelőségek nem tudnak oly mértékű ellenőrzéseket tartani, mellyel a hulladékok megfelelő kezelését ki tudnák kényszeríteni.
- 4.) **Több hatáskört kell adni a helyi önkormányzatoknak.** A telepengedéllyel rendelkező és hulladékkezeléssel járó tevékenységet gyakorlók ellenőrzését az önkormányzatok maguk is el tudják látni, illetve segítséget tudnak adni a felügyelőségeknek. Ma már nem lehet indok, hogy nincs szakképzett önkormányzati munkatárs. (Környezetmérnökökből túlermelés van)
- 5.) A jelenleg érvényben levő tematika egyes részelemeinek újragondolásához javaslom a következő **rendszer szemléletű terv készítés** megvitatását, mely a következőkben foglalható össze

A programkészítési folyamat elve

A hulladékgazdálkodási tervezés többlépcsős folyamat, amelynek elemei:

- a helyzetelemzés,
- a jövőkép és a célok, prioritások meghatározása,
- a tervezés (a célok megvalósításához szükséges feladatok és eszközök, azaz a program meghatározása),
- a megvalósíthatóság vizsgálata, -prognózis,
- a megvalósítás (kivitelezés),
- monitoring, ellenőrzés és értékelés.

A programkészítés folyamata

A programkészítés gyakorlatilag három fő részből áll, amely fő munkarészek számos további tevékenységre bonthatók:

1. előkészítés,
2. a program megalapozása,
3. a program kidolgozása.

1. Előkészítés

- A programkészítés külső és belső feltételeinek, céljainak, tartalmának, szervezeti kereteinek körvonalazása.
- Előzmények felderítése.
- Erőforrás igény.
- Intézményi feltételek.
- Program hatálya, kiterjesztése.

2. Megalapozás

- Meglévő információbázis és rendelkezésre álló tervek kiértékelése
 - Település jellemző sajátosságainak vizsgálata.
 - Elfogadott tervek, programok áttanulmányozása.
 - Információgyűjtés (pld. illegális szemét, közterületek szemetessége, stb.)

- **Állapotfelmérés**
 - általános adottságok feltárása (természeti, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális);
 - a környezetet érő hatások, terhelések, emisszió;
 - környezetállapot jellemzők;
 - környezeti, tájökölógiai folyamatok, trendek (dinamikus megközelítés, értékelés);
 - a hulladékgyűjtés eddigi gyakorlata, a javítására tett intézkedések vagy arra irányuló tevékenységek.
- **Állapotértékelés**
érték és problémakataszter kialakítása.
- **Jelenlegi helyzet és a jövő összevetése**
ajánlások megfogalmazása a program készítéséhez.

3. Program kidolgozása

- A célok és prioritások meghatározása
- Feladatok, eszközök, megoldások meghatározása

a.) A program készítés lépései

Problémák és okai ⇒ Célok ⇒ Megoldási alternatívák ⇒ Eszközök ⇒ Ellenőrizhető eredmény

b.) A megvalósítás eszközei:

- Beruházások, fejlesztések, rekonstrukciók megvalósítása;
- Jogi, műszaki, gazdasági szabályok alkalmazása;
- Információ rendszer fejlesztése;
- Kutatások tervezési fejlesztési feladatok végrehajtása;
- Tudatformálási, oktatási feladatok ellátása, tájékoztatás biztosítása;
- Együttműködés, koordináció biztosítása.

c.) A program összeállítása

d.) Egyeztetések

e.) Jóváhagyás, programhatályának kihirdetése

f.) Lakossági elfogadtatás

A siker biztosításának alapja:

- a lakosság,
 - az önkormányzat,
 - a közszolgáltatók,
- közös összefogása.

Köszönöm a figyelmet!